

Токтобаева Элнура Маматмусаевнанын 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча “Кыргыз Республикасындагы аялдардын укуктары жана эркиндиктери: теория жана практика” аттуу темада жазылган кандидаттык диссертациясына илимий жекетчисинин

П И К И Р И

Токтобаева Элнура тарабынан сунушталган илимий изилдөөсүнүн темасы актуалдуу, азыркы өткөөл мезгилдин учурунда өтүп жаткан реформалар жана процесстер коомдогу бардык социалдык институттарды камтып, өз учурунда адам, анын ичинде аялдын укуктарын жана эркиндиктерин да козгойт.

Укуктук мамлекеттин негизги аныктоочу принциби болгон адамдын укугун жана эркиндигин коргоого алуу өзгөчө курч турууда. Мында аялдардын психологиялык, физиологиялык жана нравалык-руханий өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен алардын укугун жана эркиндигин толук камсыз кылуу өзгөчө курч практикалык мааниге ээ. Кыргызстанда жалпы калкынын жарымынан көбүн аялдар түзгөнү менен алардын мыйзамдык укуктарын, эркиндигин жана кызыкчылыктарын иш жүзүндө жана ошондой эле юридикалык жактан камсыз кылуу маселеси азыркы күнгө чейин кыргыз коомчулугунда курч маселелердин бири боюнча калууда.

Адам укугуна жана эркиндигине тиешелүү дээрлик бардык мыйзамдык актыларда аялдардын укугун жана эркиндигин караган айрым-айрым главалар, бөлүмдөр, беренелер, жоболор бар. Мындай укуктук салт-традициянын азыркы Кыргыз Республикасында улам алдыга карай өнүгүп келе жатышы жөн гана тарыхый тартуу эмес, ал байыртадан диний-укуктук жана ошондой эле цивилизациялык укуктук тартипке салуунун негиздеринде эволюциялык жол менен ырааттуу түрдө улам калыптанып жана өнүгүп-өсүп келе жаткан укуктук система. Булардын бардыгы натыйжада аялдардын укугун жана эркиндигин коргоого алууга багытталган укуктук комплекстердин калыптануусуна жана андан ары өнүгүүсүнө өбөлгө болду. Тактап айтканда, аялдардын укугун жана эркиндигин коргоого багытталган Кыргыз Республикасынын азыркы мыйзамдары аялдардын социалдык-укуктук тең укуктуулугуна жана эркиндигине тиешелүү бардык укуктук багыттагы баалуулуктарды жана жетишкендиктерди өз ичине камтыган.

Бул, албетте, Кыргызстандын укуктук системасын байыткан улуттук укуктук салттуулуктун кызматы жана ал азыркы Кыргыз Республикасынын укуктук системасынын ажырагыс гармоникалык бир болүгүнө айланды. Демек, кыргыз элинин аялдардын укугун жана эркиндигин коргоого багытталган байыртадан келе жаткан салттык-улуттук эреже, жоболоруна тарыхый-укуктук жана салыштырма-укуктук изилдөө жүргүзмөйүн бул багыттагы проблемаларга укуктук, социалдык жана саясий талдоо жүргүзүүгө мүмкүн эмес.

Кийинки жылдары Кыргыз Республикасында аялдардын укугун жана эркиндигин коргоого жана алар үчүн эркектер менен бирдей мүмкүнчүлүктөрдү жана шарттарды камсыз кылууга багытталган бир катар укуктук нормативдик актылар иштелип чыкты. Азыркы кыргыз коомчулугунда аялдардын саясий, турмуштук активдүүлүгүн калыптандырууга, алардын коомдогу орчундуу позицияларын калыптандырууга тиешелүү бир топ мамлекеттик программалар иштелип чыгып, бекитилип жана алар иш жүзүнө ашырылууда.

Илимий көз караштан алып караганда, Кыргызстандын аялдардын укугун жана эркиндигин коргоого алууга багытталган мыйзамдары бул проблематикадагы изилдөө иштеринен кандайдыр деңгээлде алдыга озуп кеткен деп да айта алабыз. Биз сөз кылып жаткан маселеге илимий-практикалык негизде мамиле жасамайын, аялдардынукугун жана эркиндигин коргоого алуунун натыйжалуу механизмдерин жана принциптерин иштеп чыкмайын, бул проблема боюнча конституциялык принциптерди жана милдеттерди турмушка ашыруунун реалдуу өбөлгөлөрүн түзмөйүн эркектер менен аялдардын толук түрдөгү тең укуктуулугуна жетишүү абдан кыйын. Жогоруда белгиленип кеткендерден улам ата мекендик укук таануу илими теориялык жактан да, тармактык жактан да биз изилдөөгө алган маселеге монографикалык деңгээлде мамиле жасап келгендигин моюнга алууга туура келет.

Кыргызстан аялдарынын укугу жана эркиндиги тууралуу мыйзамдарды кайрадан карап чыгууга, аларды жакшыртууга жана толуктоо, өзгөртүүлөрдү киргизүүгө комплекстүү мамиле жасоо зарыл. Албетте, биз изилдөөгө тандап алган маселени бир диссертациялык изилдөөнүн алкагында чече коюу мүмкүн эмес, ошентсе да көтөрүлүп жаткан проблематиканын орчундуу багыттарын иштеп чыгууга толук мүмкүн жана биз да дал ушул максатты көздөдүк.

Бул көйгөйлөрдү чечүүдө теоретикалык-укуктук илимдин ролу абдан жогору. Анткени жогоруда саналып өткөн көйгөйлөрдү аныктоо, талдоо, салыштырма-изилдөө жүргүзүү менен теоретикалык-укуктук илим - бул милдеттерди чечмелөөгө кудуреттүү.

Изденип алуучу Токтобаева Элнура тарабынан сунушталган диссертациялык изилдөөнүн предмети болуп Кыргыз Республикасынын нормативдик-укуктук актылары, аялдардын тең укуктуулугу жана эркиндиктери туурасындагы ченемдерди бекитүүчү юридикалык актылар.

Диссертациялык изилдөөнүн илимий жаңылыгы болуп, болуп Кыргыз Республикасы эгемендүүлүккө ээ болгондон кийинки мезгилдер ичинде аялдардын тең укуктуулугу жана эркиндиктери туурасындагы мыйзамдык принциптердин жана ченемдердин эволюциялык өнүгүүсүнө талдоо жасоо болуп эсептелет жана ошондой эле республикадагы азыркы саясий-экономикалык абалга байланыштуу ал мыйзамдарды жакшыртуу боюнча сунуш, пикирлердин берилгендигинде.

Кыргыз Республикасындагы аялдардын тең укуктуулугун жана эркиндиктерин камсыздоого карата мыйзамдарга жаңыча мамиле жасоого мүмкүнчүлүк түзгөндүгүндө.

Биздин изилдөө иштербиздин чегинде аялдардын укугуна тиешелүү тармактык укуктук булактар өзүнчө талдоого алынды жана бул маселелер буга чейин атайын комплекстүү изилдөөнүн предмети болгон эмес. Диссертациялык изилдөөнүн натыйжалары биз козгогон проблеманын мындан ары карай изилдөөгө алынышында, аялдардын тең укуктуулугун жана эркиндиктерин камсыздоону иш жүзүндө толугу менен турмушка ашырууда жана ошондой эле көтөрүлгөн проблеманын укуктук илимдердин тиешелүү тармактарында андан аркы изилденишинде колдонулууга ээ боло алат.

Изилдөөнүн теориялык натыйжалары аялдардын тең укуктуулугун жана эркиндиктерин камсыз кылууга багытталган Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын өркүндөтүүдө натыйжалуу пайдаланууга ээ болот деген ишеничтебиз.

Изилдөөнүн практикалык мааниси анда келтирилген корутундулардын биз изилдөөгө алган тармактагы мыйзамдардын өркүндөтүлүшүндө жана ошондой эле алардын иш жүзүндө колдонулушунда, зарыл учурларда конкреттүү нормативдик укуктук актылардын тандалып алынышында болууда. Диссертациялык изилдөөнүн материалдары жана натыйжалары адам укугун изилдөө курстарында, анын ичинде, Кыргыз Республикасындагы гендердик проблемага аралган лекциялык жана семинардык сабактарда, атайын курстарда, биз изилдөөгө алып жаткан тема боюнча методикалык жана окуу куралдарын жазууда пайдаланылат.

Илимий жетекчи катары, жыйынтыктап айтканда, бул диссертациялык изилдөөнү өз алдынча аякталган илимий эмгек катары бааласак болот жана ачык коргоого татыктуу деп эсептеймин.

Токтобаева Элнура Маматмусаевнанын диссертациялык изилдөөсү Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялык Комиссиясынын диссертациялык эмгектерге койгон талаптарына толугу менен жооп берет жана дал келет деп эсептейм.

Жогорудагыларды эске алуу менен Токтобаева Элнура Маматмусаевнанын 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча “Кыргыз Республикасындагы аялдардын укуктары жана эркиндиктери: теория жана практика” аттуу темада жазылган кандидаттык диссертациясын юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын бийгарууга татыктуу.

Илимий жетекчи, ю.и.д., профессор

Кулдышева Г.К.

